

MILLIY AXBOROT RESURLARI

*Farg‘ona davlat universiteti**Chet tillari fakulteti 1-kurs talabasi***Xoshimova Shirinabonu Sherxon qizi***Ilmiy raxbar: Mirzaakbarov Dilshodbek Dovlatboyevich**Farg‘ona davlat universiteti axborot texnologiyalari kofedrası katta**o‘qituvchisi*mdilshodbek@mail.ru

Annotatsiya: Ushbu maqolada milliy axborot resurslari tushunchasi, ularning turlari, funksiyalari va zamonaviy jamiyatdagi o‘rni atroflicha tahlil qilinadi. Milliy axborot resurslari deganda mamlakat hududida yaratilgan, to‘plangan va fuqarolar, tashkilotlar hamda muassasalar ehtiyoji uchun xizmat qiluvchi axborotlar majmui tushuniladi. Maqolada kutubxonalar, arxivlar, ilmiy-texnik ma’lumotlar bazalari, elektron resurslar va davlat portallari kabi axborot manbalari misolida ularning amaliy ahamiyati yoritilgan. Davlat siyosati, raqamlashtirish jarayonlari, zamonaviy texnologiyalarni joriy etish, axborot xavfsizligi va intellektual mulk huquqlarini himoya qilish masalalari ham tahlil qilinadi. Shuningdek, milliy axborot resurslarining ta’lim, ilm-fan, madaniyat va iqtisodiy taraqqiyotga ta’siri, mavjud muammolar va ularni hal etish yo‘llari haqida ham fikr yuritiladi. Maqola axborot jamiyatini barpo etishda milliy resurslarning strategik ahamiyatini ochib beradi.

Kalit so‘zlar: Raqamlashtirish, axborot xavfsizligi, elektron ma’lumotlar, davlat siyosati, intellektual mulk.

Annotation: This article provides an in-depth analysis of the concept of national information resources, their types, functions, and their role in modern society. National information resources refer to the body of information created and accumulated within a country to serve the needs of its citizens, organizations, and institutions. The article highlights the practical importance of various sources such as libraries, archives, scientific and technical databases, electronic resources, and government portals. It also examines issues related to state policy, digitization processes, the implementation of modern technologies, information security, and the protection of intellectual property rights. Furthermore, the article discusses the impact of national information resources on education, science, culture, and economic development, as well as the existing problems and possible solutions. The article emphasizes the strategic importance of national resources in building an information society.

Keywords: Digitization, information security, electronic data, state policy, intellectual property.

Globallashuv, raqamlashtirish va texnologik taraqqiyot sharoitida axborot har qanday sohaning strategik resursiga aylangan. Ayniqsa, milliy darajada yaratilgan va to'plangan axborot manbalari — ya'ni milliy axborot resurslari — mamlakatning ilmiy, iqtisodiy, madaniy va ijtimoiy taraqqiyotini ta'minlashda muhim omil hisoblanadi. Bunday resurslar orqali nafaqat ta'lim va ilm-fan sohalarida, balki davlat boshqaruvi, iqtisodiyot va xavfsizlik tizimlarida ham samaradorlikka erishish mumkin. Milliy axborot resurslari deganda kutubxonalar, arxivlar, ilmiy ma'lumotlar bazalari, elektron axborot tizimlari, hukumat portallari va boshqa shunga o'xshash manbalar tushuniladi. Ularning rivojlanishi davlat siyosati, texnologik infratuzilma, axborot xavfsizligi va intellektual mulkni himoya qilish kabi omillar bilan chambarchas bog'liqdir. Ushbu maqolada milliy axborot resurslarining mazmuni, amaliy ahamiyati, zamonaviy tendensiyalari, shuningdek, ular bilan bog'liq muammo va imkoniyatlar ko'rib chiqiladi.

Milliy axborot resurslari: Tushuncha va turlari

Milliy axborot resurslari — bu mamlakat hududida yaratilgan, to'plangan va turli sohalaridagi ehtiyojlarni qondirish uchun ishlatiladigan axborotlar majmui hisoblanadi. Ular nafaqat davlat boshqaruvi va iqtisodiyotda, balki ta'lim, ilm-fan va madaniyat sohalarida ham muhim ahamiyatga ega. Milliy axborot resurslari yordamida axborotga bo'lgan ehtiyojni ta'minlash, mamlakatning raqamli transformatsiyasini amalga oshirish va axborot xavfsizligini ta'minlash mumkin. Milliy axborot resurslarini quyidagi turlarga ajratish mumkin:

1. Kutubxona va arxiv resurslari – Kitoblar, jurnal va maqolalar, ilmiy va badiiy asarlar, tarixiy hujjatlar va boshqa axborotlarni saqlovchi muassasalar. Milliy kutubxona, oliy ta'lim muassasalari kutubxonalari, tarixiy arxivlar kabi manbalar bularning asosiy namunalaridir. Ushbu manbalar foydalanuvchilarga o'qish, ilmiy tadqiqotlar, ta'lim olish uchun zarur bo'lgan materiallarni taqdim etadi.

2. Ilmiy-texnik axborot resurslari – Zamonaviy ilm-fan va texnologiyalarning rivojlanishini qo'llab-quvvatlaydigan ma'lumotlar bazalari va axborot tizimlari. Bu resurslar, asosan, ilmiy maqolalar, tadqiqotlar, patentlar, texnik qo'llanmalar va texnologik yechimlarni o'z ichiga oladi. Ular ilmiy izlanishlar va innovatsiyalarni rivojlantirishda muhim manba bo'lib xizmat qiladi.

3. Elektron axborot resurslari va raqamli kutubxonalar – Bularning eng keng tarqalgan turi internet orqali foydalanuvchilarga taqdim etiladigan axborot resurslari bo'lib, ularga elektron kutubxonalar, ilmiy maqolalar bazalari, hukumat portallari va onlayn ma'lumotlar bazalari kiradi. Masalan, Ziyonet portali O'zbekistondagi ta'lim, ilm-fan va madaniyat sohalarida faoliyat ko'rsatadigan asosiy elektron axborot resurslaridan biridir. Ushbu resurslar orqali foydalanuvchilar zarur bo'lgan materiallarga erkin kirish imkoniyatiga ega bo'ladi.

4. Davlat axborot tizimlari – Davlat organlari tomonidan shakllantirilgan va fuqarolar, tashkilotlar, ishbilarmonlar va davlat xizmatchilari tomonidan foydalaniladigan ma'lumotlar bazalari, hisobotlar, qonun hujjatlari va boshqa axborotlar. Bular davlat portallari, hukumat xizmatlari tizimlari va statistika xizmatlari orqali taqdim etiladi.

Milliy axborot resurslarining jamiyatdagi ro'li

Milliy axborot resurslari jamiyatni axborot bilan ta'minlashda, barcha ijtimoiy va iqtisodiy sohalarning rivojlanishida muhim rol o'ynaydi. Raqamli iqtisodiyot va axborot jamiyatining shakllanishi jarayonida milliy axborot resurslarining samarali ishlatilishi ta'lim tizimidan tortib iqtisodiy sektorga qadar keng ko'lamli ta'sir ko'rsatadi. Ayniqsa, milliy axborot resurslari:

1. Ta'lim tizimini rivojlantirishda – Elektron kutubxonalar, masofaviy ta'lim platformalari va ilmiy ma'lumotlar bazalari o'quvchilarga, talabalar va ilmiy xodimlarga ta'lim va ilmiy faoliyat uchun zarur materiallarni taqdim etadi. Raqamli resurslar ta'lim sohasidagi sifatni oshirish, yangi pedagogik texnologiyalarni joriy etishda yordam beradi.

2. Ilmiy izlanishlar va innovatsiyalarni qo'llab-quvvatlashda – Ilmiy-texnik axborot resurslari ilmiy kashfiyotlarni qo'llab-quvvatlash, yangi texnologiyalarni yaratishda va ularni sanoatga joriy qilishda katta ahamiyatga ega. Milliy axborot resurslarining taqdim etilishi, ilmiy ma'lumotlar almashinuvi va ilmiy tarmoqlar o'rtasidagi hamkorlikni kuchaytiradi.

3. Iqtisodiy rivojlanish va raqamli iqtisodiyotda – Raqamli iqtisodiyot va e-commerce (elektron tijorat) sohalari milliy axborot resurslarining samarali ishlatilishini talab qiladi. Axborot texnologiyalari, davlat va xususiy sektorlardagi axborot resurslarini optimallashtirish, raqamli ma'lumotlar bazalarini boshqarish va tahlil qilish orqali iqtisodiy o'sishni ta'minlash mumkin.

4. Davlat boshqaruvi va shaffoflikni ta'minlashda – Davlat axborot tizimlari fuqarolarga davlat xizmatlari, qonunlar, tahlillar va statistika haqida aniq va ishonchli ma'lumotlar taqdim etish orqali boshqaruvni samarali amalga oshirishga yordam beradi.

Bu shaffoflikni kuchaytirish, korrupsiyaga qarshi kurashishda muhim rol o'ynaydi.

Milliy axborot resurslarining texnologik rivojlanishi

Milliy axborot resurslarining samarali ishlashini ta'minlash uchun texnologik rivojlanish zarur. Bugungi kunda raqamli texnologiyalar, sun'iy intellekt, katta ma'lumotlar (big data) va bulutli hisoblash tizimlari axborot resurslarini boshqarish va izlashda muhim rol o'ynaydi. Masalan, sun'iy intellektning qo'llanilishi orqali ma'lumotlarni avtomatik tahlil qilish, izlash tizimlarini yaxshilash va axborotlarni samarali tasniflash mumkin. Bulutli texnologiyalar esa axborotlarni saqlash va qayta

ishlashni markazlashtirishga imkon beradi, bu esa ma'lumotlarga qulay kirishni ta'minlaydi.

Axborot xavfsizligi va intellektual mulk himoyasi

Axborot resurslarining raqamli shaklga o'tkazilishi bilan birga, ularni himoya qilish masalasi ham muhim ahamiyat kasb etmoqda. Milliy axborot resurslarining xavfsizligini ta'minlash uchun ma'lumotlarni shifrlash, ruxsatsiz kirishlarni oldini olish, tizimlarni doimiy ravishda yangilab borish zarur. Axborot xavfsizligi sohasidagi yirik loyihalar va texnologik yechimlar milliy resurslarning ishonchli ishlashini ta'minlashga yordam beradi.

Shuningdek, intellektual mulk huquqlarini himoya qilish masalasi ham o'ta muhimdir. Axborot resurslaridan foydalanishda mualliflik huquqlarini saqlash, plagiatga yo'l qo'ymaslik, qonuniy foydalanish me'yorlarini buzmaslik zarur. Milliy axborot resurslari orqali axborot almashinuvi oshgani sari, intellektual mulkni himoya qilish bo'yicha qat'iy choralar ko'rilishi lozim.

Muammolar va ularni hal etish yo'llari

Milliy axborot resurslarining rivojlanishi yo'lida bir qator muammolar mavjud. Bular orasida axborot resurslarining notekis taqsimlanishi, raqamlashtirish jarayonining sustligi, ma'lumotlarni xavfsiz saqlash va intellektual mulkni himoya qilishdagi muammolar mavjud. Bularni bartaraf etish uchun quyidagi chora-tadbirlarni amalga oshirish lozim:

Milliy axborot resurslarini markazlashtirish va yagona platformalarda taqdim etish;

Raqamli ta'lim va ilm-fan resurslarini kengaytirish;

Axborot xavfsizligi va intellektual mulk huquqlarini mustahkamlash;

Mutaxassislar malakasini oshirish va yangi texnologiyalarni joriy etish.

Milliy axborot resurslari mamlakatning ilmiy, iqtisodiy va madaniy rivojlanishida muhim rol o'ynaydi. Raqamlashtirish va axborot texnologiyalarining rivojlanishi bu resurslarni samarali boshqarish imkoniyatlarini yaratmoqda. Shuningdek, axborot xavfsizligini ta'minlash va intellektual mulkni himoya qilish muammolari ham dolzarb bo'lib qolmoqda. Milliy axborot resurslarining ta'lim va ilm-fan sohalarida qo'llanilishi jamiyatning bilim salohiyatini oshirishga yordam beradi. Biroq, ularning taqsimotidagi muammolarni bartaraf etish uchun strategik chora-tadbirlar zarur.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. *Axborot xavfsizligi va intellektual mulkni himoya qilish: masalalar va yechimlar.* (2022). Yuridik kitob nashriyoti.
2. Karimov, A. (2021). *Axborot texnologiyalari va zamonaviy jamiyat.* Iqtisodiyot va ijtimoiy rivojlanish nashriyoti.

3. Makhmudov, S. (2021). *Raqamlashtirish va axborot resurslarining integratsiyasi*. Innovatsiya va raqamli rivojlanish markazi.
4. Mirzoev, M. (2019). *Axborot texnologiyalari va raqamli iqtisodiyot*. Fan va texnologiya nashriyoti.
5. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining. (2020). *Raqamli O'zbekiston – 2030 strategiyasini amalga oshirish bo'yicha qarori*. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining qarori.
6. Rasulova, D. (2020). *Ilmiy va ta'limiy axborot resurslarini boshqarish*. Akademya nashr.
7. Ziyonet. (2021). *Milliy axborot resurslari va ularning jamiyatdagi o'rni*. <https://www.ziyonet.uz>